

სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის *სამნიერო კვლევებისა და განვითარების დეპარტამენტის* ინიციატივით დაფუძნდა საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „აფხაზეთის კულტურული ფასეულობანი: ენა, ლიტერატურა, კულტურა, ისტორია“. პირველი კონფერენცია ჩატარდა 2021 წელს აფხაზეთის ა/რ -ის განათლებისა და კულტურის სამინისტროს მხარდაჭერით. 2022 წელს უნივერსიტეტის ინიციატივას შემოუერთდა საქართველოს კორნელი კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრი და მასთან არსებული საერთაშორისო საზაფხულო სკოლა, გაფართოვდა კონფერენციის მიზნები და ამოცანები, დაემატა ახალი სექციები და ა.შ.

„აფხაზეთის კულტურული ფასეულობების“ მეორე საერთაშორისო კონფერენცია ეძღვნება ცნობილი ქართველი მეცნიერის, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსის, პროფესორ **მარიამ ლორთქიფანიძის** დაბადებიდან 100 წლის იუბილეს. წინამდებარე კრებულში კონფერენციის მოხსენებათა მოკლე შინაარსები წარმოდგენილია ორ განყოფილებაში 1. აფხაზეთი და მარიამ ლორთქიფანიძის სამეცნიერო მემკვიდრეობა, 2. ისტორია, ეთნოლოგია, ფილოლოგია, პოლიტიკა, საერთაშორისო ურთიერთობები, სამართალი, განათლების მეცნიერებანი.

The International Scientific Conference „Cultural Values of Abkhazia: Language, Literature, Culture, History“ was established at the initiative of the Department of Scientific Research and De-velopment of Sokhumi State University. *The first conference* was held in 2021 with the support of the Ministry of Education and Culture of the Autonomous Republic of Abkhazia. In 2022, the Korneli Kekelidze Georgian National Centre of Manuscripts and its International Summer School joined the university’s initiative, leading to the expansion of the conference’s goals and objectives, the addition of new sections, and further developments.

The second International Scientific Conference on „Cultural Values of Abkhazia“ is dedicated to the 100th anniversary of the birth of the famous Georgian scholar, Doctor of Historical Sciences, Academician of the Georgian National Academy of Sciences, Professor **Mariam Lortkipanidze**. This collection presents the abstracts of the conference reports organized into two sections: Abkhazia and the Scientific Heritage of Mariam Lortkipanidze, 2. History, Ethnology, Philology, Politics, International Relations, Law, Educational Sciences.

გარეკანზე აკადემიკოსი **მარიამ ლორთქიფანიძე** 2011 წელს, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტში საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციაზე.

On the cover: Academician **Mariam Lortkipanidze** in 2011, at the International Scientific Conference at Sokhumi State University.

რედაქტორები:

ლია ახალაძე, ლევან ჯიქია

Editors:

Lia Akhaladze, Levan Jikia

DOI: 10.52340/mng.2023.02.27

© სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 2022

© საავტორო უფლებები დაცულია

ს ა რ ჩ ე ვ ი

აფხაზეთი და მარიამ ლორთქიფანიძის სამეცნიერო მემკვიდრეობა Abkhazia and Mariam Lortkipanidze's Scientific Heritage

ზურაბ ხონელიძე

მარიამ ლორთქიფანიძე - მასწავლებელი, მოქალაქე, მეცნიერი და დიპლომატი -----11
Zurab Khonelidze - Mariam Lortkipanidze -Teacher, Citizen, Scientist and Diplomat -----13

ზურაბ პაპასკირი

თანამედროვე აფხაზეთისა და აფხაზეთა ისტორიის პრობლემატიკა მარიამ ლორთქი-
ფანიძის ისტორიოგრაფიულ მემკვიდრეობაში - მოგონება -----15
Zurab Papaskiri - The Issues of the History of Contemporary Abkhazia and the Abkhazs in
the Works of Mariam Lordkipanidze -----16

შალვა გლოველი

მარიამ ლორთქიფანიძე როგორც შუა საუკუნეების აფხაზეთის ისტორიის მკვლევარი
და სამეცნიერო ხელმძღვანელი ----- 18
Shalva Gloveli - Mariam Lortkipanidze as a Researcher of the History of Medieval
Abkhazia and Scientific Supervisor -----19

ლია ახალაძე

მარიამ ლორთქიფანიძის სამეცნიერო მემკვიდრეობის შესწავლის საკითხისათვის ---20
Lia Akhaladze - For the Issue of Studying the Scientific Heritage of Mariam Lortkipanidze -24

ნონა ქარაია

აფხაზეთის კულტურული მემკვიდრეობა - რეალობა და გამოწვევები -----26
Nona Karaya - Cultural Heritage of Abkhazia - Reality and Challenges -----28

ისტორია, ეთნოლოგია, ფილოლოგია, პოლიტიკა,
საერთაშორისო ურთიერთობები, სამართალი, განათლების მეცნიერებანი

**History, Ethnology, Philology, Politics, International Relations,
Law, Educational Sciences**

მელორ ალფენიძე, ეკა ესებუა

აფხაზეთის შავიზღვისპირეთი:ათვისება - ნაპირდაცვის აკვარგიანობა, ინოვაციური
პროექტები -----30
Melor Alfenidze, Eka Esebua - Abkhazia's Black Sea Coast: Exploitation - Coastal Defense
Vulnerability - Innovative Projects -----32

ნანა არახამია

ჭეშმარიტი მწერლობა ერებს შორის მეგობრობის შუამავალი (დალი ცაავა) -----34
Nana Arakhamia -True Writing Fair Mediator of Friendship Between Nations (Dali Tsaava)-35

ომარ არდაშელია

აფხაზეთის ომი ინდივიდუალურ მემკვიდრეობაში -----37
Omar Ardashelia - The Abkhazia War in Individual Memory -----39

გიორგი აფხაზავა

აფხაზეთის პოლიტიკური ელიტა 1940-1980 -----41
Giorgi Abkhazava - Political Elite of Abkhazia in 1940-1980 ----- 42

Irada Bagirova

Security in the South Caucasus: Myth or Reality? -----43
ირადა ბაგიროვა - უსაფრთხოება სამხრეთ კავკასიაში: მითი თუ რეალობა? ----- 44

ბესო ბერიძიშვილი

დავით ჩუბინაშვილი აფხაზეთის და აფხაზი ხალხის შესახებ ----- 47
Beso Beridzishvili - Davit Chubinashvili About Abkhazia and the Abkhazian People ----- 48

ნოდარ ბერულავა

ეთნოპოლიტიკური ვითარება ცენტრალური აფხაზეთის სანაპიროზე ბერძნული
კოლონიზაციის დროს (ძვ. წ. VII-V სს.) -----50
**Nodar Berulava - Ethnopolitical Situation on the Coast of Central Abkhazia During
Greek Colonization (VII-V Centuries BC) -----51**

Yuriy Bondar

Aggression Against Independent Georgia and Ukraine: Context and Parallels -----53
Юрий Бондарь - Агрессия против Грузии и Украины: контекст и параллели ----- 54
**იური ბონდარი - აგრესია დამოუკიდებელი საქართველოსა და უკრაინის
წინააღმდეგ: კონტექსტი და პარალელები -----59**

გიორგი ბუბაშვილი

აფხაზეთში მცხოვრები ესტონელები -----65
Giorgi Bubashvili - Estonian Residents in Abkhazia -----66

ლალი გაბისონია

წმ. გიორგის კულტი და ფიცი, როგორც მტკიცებულება ძველ ქართულ სამართალში -- 68
Lali Gabisonia - The Cult of St. George and the Oath as Evidence in Ancient Georgian Law- 69

ჯემალ გამახარია

პოლიტიკური ვითარება აფხაზეთში თანამედროვე ეტაპზე -----70
**Jemal Gamakharia - The Recent Events Developed in the Region and the Political
Situation in Abkhazia -----72**

ვეფხვია გვარამია

საქართველოს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე კულტურული მემკვიდრეობის და
განათლების უფლების დაცვის საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმები -----74
**Vepkhvia Gvaramia - International Administrative Mechanisms for the Protection of
Cultural heritage and the right to education in the occupied territories of Georgia -----75**

ლევან გვიჩიანი

სვანეთის და აფხაზეთის ისტორიული საზღვრების საკითხისათვის -----76
Levan Gvichiani - For the Issue of Historical Borders of Svaneti and Abkhazia -----78

ირინა გოგონაია

სეზონური სკოლის შინაარსის შემუშავების საკითხისათვის (ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის საერთაშორისო საგაზაფხულო სკოლის მაგალითზე, „აფხაზეთი: შუა საუკუნეებიდან დღემდე (ისტორიულ-კულტუროლოგიური ასპექტები)“-----80
Irina Gogonaia - On the Issue of Developing the Content of the Seasonal School: International Spring School of the National Centre of Manuscripts, "Abkhazia: From the Middle Ages to the Present (Historical-Cultural Aspects)" -----82

როზეტა გუჯეჯიანი

დალის ხეობა (სოციო-კულტურული ასპექტები) -----84
Rozeta Gujejiani - Dali Gorge (Socio-Cultural Aspects) -----85

ნოდარ დარსანია, ჯულიეტა ძაძუა

ქალაქ ოჩამჩირის ქართულენოვანი მოსახლეობის მეტყველებისათვის -----87
Nodar Darsania, Julieta Dzadzua - For the Speech of the Georgian-Speaking Population of Ochamchire City -----88

ნინო ვახანია

ომის პარადიგმა თანამედროვე ქართულ რომანში (ორი თხზულების მაგალითზე) ----90
Nino Vakhania-The Paradigm of War in the Modern Georgian Novel(Based on Two Novels)-91

თამილა ზვიადაძე

დარიკო ფიფიას ლექსთა კონცეპტოსფერო -----92
Tamila Zviadadze - Conceptosphere of Dariko Pipia's Lyrics -----94

მარინა იზორია

რუსეთ-საქართველოს ომი 1992-1993 წწ. და უკრაინა -----95
Marina Izoria - Russian-Georgian War 1992-1993 and Ukraine -----96

მარინე კაკაჩია, ქეთევან მარგიანი, მარინა ჯღარკავა

აფხაზი და აფხაზეთი „დევნილთა მეტყველებაში“ -----97
Marine Kakachia, Ketevan Margiani, Marine Jgharkava - Abkhazian and Abkhazia in the Speech of the Displaced People -----98

კახა კვაშილავა

სამურზაკანო 1840-1865 წლებში -----100
Kakha Kvashilava - Samurzakano in 1840 – 1865 -----101

Oleh Kupchyk

Abkhazia on the Pages of the Magazine „World of East“(Late 1920’s – Early 1930’s) -----103
ოლეჰ კუპჩიკი - აფხაზეთი ჟურნალ „აღმოსავლეთის სამყაროს" გვერდებზე (1920-იანი წლების ბოლოს - 1930-იანი წლების დასაწყისი) ----- 104

ნანა კუცია, მირანდა თოდუა

მარინე ტურავას ლექსთა კრებული „სოხუმი-თბილისი“ -----105
Nana Kutsia, Miranda Todua - Collection of Marine Turava’s verses of poetry „Sokhumi-Tbilisi“ -----106

ნესტან ლომაია

ქალთა უფლებები და აფხაზეთი (წარსული, აწმყო და თანამედროვეობა) -----107

Nestan Lomaia - Women's Rights and Abkhazia (Past, Present and Modern Time) -----108

გიორგი ლორია

აფხაზი ეთნოსის იდენტობის ახალი კონცეპტი -----109

Giorgi Loria - A New Concept of the Identity of the Abkhazian Ethnic Group -----110

გურამ მარხულია

კავკასიის მთიელ ხალხთა კონფედერაციის ანტიქართული გამოსვლების

გეოპოლიტიკური მოტივები 1992-1993 წწ. -----112

Guram Markhulia - Geopolitical Motives of the Anti-Georgian Speech of the

Confederation of Mountain Peoples of the Caucasus in 1992-1993 -----113

ნინო მაშია

სასოფლო-სამეურნეო ლექსიკა სიტყვაწარმოების თვალსაზრისით ქართულსა და

მეგრულ-ლაზურში -----115

Nino Mashia - Agricultural Vocabulary From the Point of View of Word Formation in

Georgian and Megrul-Lazuri -----117

ლელა მირცხულავა

თანამედროვე მასმედიისა და ლიტერატურის თავისებურება აფხაზეთში -----119

Lela Mirtskhulava - Peculiarities of Modern Mass Media and Literature in Abkhazia -----120

მარიამ მირესაშვილი

პოსტტრავმული მეხსიერების მოდელები 2008 წლის აგვისტოს ომის

ლიტერატურულ დისკურსში -----122

Mariam Miresashvili - Models of Posttraumatic Memory in the Literary Discourse of the

August 2008 August War -----123

ტიტე მოსია

აფხაზი პოეტის ალექსი ჯონუას „მუჰაჯირის გამოთხოვება“ -----125

Tite Mosia - "Farewell of the Muhajir" by the Abkhazian Poet Alexi Jonua -----126

მამუკა ნაცვალაძე

ერეკლე II-ის 1792 და 1795 წლების უცნობი ავსტრიული ელჩობების ფრაგმენტები

ევროპის საარქივო მასალებში -----127

Mamuka Natsvaladze - Fragments of Erekle II's Unknown Austrian Ambassades

of 1792 and 1795 in European Archives -----132

მერაბ ნაჭყებია

სახელური სიტყვაწარმოება ქართველურ ენებში (შედარებითი ანალიზი) -----137

Merab Nachkebia- Derivation of the Names in Georgian languages (Comparative Analysis)- 138

Zübeyir Uzun, Gül Mükerrerem Öztürk, Neriman Yılmaz

Information about Abkhazia in Turkish Sources (1453-1801) -----139

გულ მუქერემ ოზთურქი, ზუბეირ ოზუნი, ნერიმან ილმაზი - თურქულ წყაროებში

არსებული ინფორმაცია აფხაზეთის შესახებ (1453-1801) -----139

კობა ოკუჯავა

- აფხაზთა რელიგიური სინკრეტიზმი -----140
Koba Okujava - Abkhazian Religious Syncretism -----141

დავით ოქროპირიძე

- ქრისტიანული კულტი ივირონის მონასტერსა და „სამეფოდ აფხაზეთისად“-ს
შორის: რელიგიური ტრადიცია შუა საუკუნეების პოლიტიკურ კონტექსტში -----143
**Davit Okropiridze - The Christian Cult Between the Monastery of Iviron and the
„Kingdom of Abkhazia“: Religious Tradition in the Political Context of the Middle Ages -----144**

Yaroslav Pilypchuk

- The Abkhazian-Georgian Conflict of XX-XXI Centuries -----146
იაროსლავ პილიპჩუკი - XX-XXI სს-ის აფხაზურ-ქართული კონფლიქტი -----146

Miloš Petrović

- Abkhazia: The Georgian Kosovo? Parallels, Distinctions, Perspectives -----147
**მილოშ პეტროვიჩი - აფხაზეთი: ქართული კოსოვო? პარალელები, განსხვავებები,
პერსპექტივები -----149**

Miloš Petrović

- Considering Some Arguments Stated in the Book „Kosovo, Abkhazia,
Tskhinvali: Historical-Comparative Analysis of Modern Conflicts“ -----151
**მილოშ პეტროვიჩი - კანა ყალიჩავას წიგნში „კოსოვო, აფხაზეთი, ცხინვალი:
თანამედროვე კონფლიქტების ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი“
გამოთქმული არგუმენტის შესახებ -----152**

ლუარა სორდია

- მეზღვაურის და მოგზაურის პარადიგმა ედგარ პოსა და გალაკტიონ ტაბიძის
შემოქმედებაში -----155
**Luara Sordia - The paradigm of the sailor and the traveler in the works of Edgar Poe and
Galaktion -----156**

ნესტან სულავა

- აფხაზეთი გიორგი მერჩულის ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში -----157
Nestan Sulava - Abkhazia in the hagiographic work of Giorgi Merchule -----159

მარინა ტურავა

- სოხუმი და ალეპო - ომის ორი განსხვავებული ტოპოსი და ერთი ტკივილი
(თეონა დოლენჯაშვილის რომანი „ჩიტი არ გამოფრინდება“) -----160
**Marina Turava - Sokhumi and Aleppo - Two Different Topos of War and One Pain
(Teona Dolenjashvili's Novel „The Bird Will Not Fly Away“) -----161**

Shohistokhan Ulzhaeva

- Georgian-Uzbek Relations 1991- 2022 -----162
შოჰისტოხან ულჯაევა - საქართველო-უზბეკური ურთიერთობები 1991 - 2022 წწ. -----163

მაია ფირჩხაძე

- ტერმინ „აფხაზეთის“ გააზრებისთვის ისტორიის სახელმძღვანელოებში -----166
Maia Pirchkhadze - For the Understanding of the Term „Abkhazia“ in Textbooks of History -----167

კახაბერ ფიფია

- ევრისის (ლაზიკის) სამეფოს ისტორიისათვის -----169
Kakhaber Pipia - For the History of Lazica (Egrisi) Kingdom ----- 170

ეკატერინე ქარდავა, გურანდა ჭელიძე

- ევროპული სწავლების როლი აფხაზეთიდან დევნილი საზოგადოების
განათლების პოლიტიკაში -----172
**Ekaterine Kardava, Guranda Chelidze - The Role of the European Studies in the
Education Policy of the Displaced Community From Abkhazia -----173**

თეა ქართველიშვილი

- პოლიტიკური პრიმატის საკითხი დასავლეთ საქართველოში აფხაზეთა
კათოლიკოს-პატრიარქების კანდიდატა შერჩევის მაგალითზე (XV-XVIII სს.) -----175
**Tea Kartvelishvili - Issue of Political Primate in Western Georgia, Based on the Example
of Selection of the Candidates to the Throne of Catholicos-Patriarchs of Abkhazia
(15th – 18th Centuries) -----176**

მარი ყალაბეგაშვილი

- ისტორიისა და ქართული ენის სწავლების საკითხი შიდა ქართლის მთიანეთის
(ე. წ. სამხრეთ ოსეთის) სასკოლო განათლებაში -----178
**Mari Kalabegashvili -The Issue of Teaching History and the Georgian Language in School
Education in Shida Kartli Mtianeti (Kartli Region Highland, so-called South Ossetia) -----179**

Ruslan Shevchenko

- Main Aspects of Moldova-Georgia Relations -----181
რუსლან შევჩენკო-მოლდოვა-საქართველოს ურთიერთობის ძირითადი ასპექტები-182

თამარ შინჯიაშვილი, ლევან კვარაცხელია

- აფხაზეთის მოსახლეობის ეთნო-დემოგრაფიული ვითარება და გაყალბებული
სტატისტიკა -----183
**Tamar Shinjiashvili, Levan Kvaratskhelia - Ethnodemographic Situation of the
Population of Abkhazia and Falsified Statistics -----184**

Abraham Shmulevich

- The National Movement of Circassians, Abkhazia and Overcoming Kremlin Manipulations-186
**აბრაამ შმულევიჩი - ჩერქეზთა ნაციონალური მოძრაობა, აფხაზეთი და კრემლის
მანიპულაციები -----187**

გელა ცაავა

- ე. წ. სოხუმის სამხედრო-საავტომობილო გზის აღდგენის პერსპექტივები -----188
Gela Tsaava - Perspectives of Restoration of the so-called Sokhumi Military Road -----189

ინდირა ძაგანია

- კულტურათაშორისი კომუნიკაციის ელემენტები თანამედროვე აფხაზეთურ
ლიტერატურაში -----190
**Indira Dzagania - Elements of Intercultural Communication in Modern Abkhazian
Literature -----191**

სოფიკოჭაავა

აფხაზებისა და აფხაზური ენის სტატისტიკური მაჩვენებლები XX საუკუნის
30-იან წლებში -----192

Sofiko Tchaava - Statistical Indicators of Abkhazians and the Abkhazian Language
In the 30s of the XX Century -----193

ქეთევან ხუციშვილი

დე ფაქტო ერთეულის პერფორმაციული ბუნება (აფხაზეთის მაგალითი) -----195

Ketevan Khutsishvili - The Performative Nature of the de Facto Unit (Case of Abkhazia)----196

ლევან ჯინჯიხაძე

ქართულ-აფხაზური ურთიერთობების ასახვა ქართველ მწერალთა შემოქმედებაში
რუხის ბრძოლის მიხედვით -----197

Levan Jinjikhadze - Reflection of Georgian-Abkhaz Relations in the Work of Georgian
Writers According to the Battle of Rukhi ----- 198

ლევან ჯიქია

ზვიად გამსახურდია და აფხაზეთის საკითხი (1989-1993) -----200

Levan Jikia - Zviad Gamsakhurdia and The Issue of Abkhazia (1989-1993) -----201

ია ჯიჭონაია

საქართველო-ჩრდილოეთ კავკასიის ურთიერთობები XI საუკუნეში -----202

Ia Jichonaia - Relations Between Georgia and the North Caucasus in the 11th Century-----203

სამსონ ჯოჯუა

აფხაზეთის დელეგაცია ჩრდილოეთ კავკასიის მთიელთა კავშირის პირველ
ყრილობაზე 1917 წ.-----204

Samson Jojua - The Abkhaz Delegation to the First Congress of the Union of
Highlanders of the North Caucasus in 1917 -----205

Haji Hasanov, Zeinab Gafarova

From the History of Military Cooperation of Azerbaijani and Georgian Peoples. Alexander
Batonishvili -----206

ჰაჯი ჰასანოვი, ზეინაბ გაფაროვა აზერბაიჯანელი და ქართველი ხალხების
სამხედრო თანამშრომლობის ისტორიიდან, ალექსანდრე ბატონიშვილი -----208

Gasim Hajiyev

Aspects of Azerbaijani-Georgian Relations 1991-2022 -----213

გასიმ ჰაჯიევი - აზერბაიჯან-საქართველოს ურთიერთობის ასპექტები 1991-2022წ.--213

Rizvan Huseynov

For the Issue of Studying the Causes of Conflicts in the South Caucasus -----214

რიზვან ჰუსეინოვი - სამხრეთ კავკასიაში კონფლიქტების მიზეზების შესწავლის
საკითხისათვის -----214